

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

פ"ז דף"ב **צבל עושין לחיים אפילו דגנר שיש צו רוח חיים ואפילו באיסורי הנאה ע"ז ענמה או אשרה שעשה אותה לחי כשר שהלחי עוצו כל שהוא גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים רחבו ועצו כל שהוא, צבל עושין קורה אבל לא באשרה לפי שיש לרוחצ הקורה שיעור וכל השיעורין אסורין מן האשרה וכן רוחצ הקורה אין פחות מטפח ועציה כל שהוא עכ"ל. ובהשגות על הך דלחי כתב ז"ל, אם עצו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיעור שיהא גבהו י' וכו' עכ"ל. וציאור הדברים, דצבל מה דצריך שיעור פסול צבל אשרה משום דכתומי מיכתת שיעורי, וע"כ פסק הרמב"ם דלחי דלית ליה שיעורא גם צבל אשרה כשר משא"כ צקורה דלית לה שיעורא איך שתייה ע"כ פקולה צבל אשרה משום דכתומי מיכתת שיעורה, וע"ז הוא שהשיג הראש"ד דנהי דליכא צלחי שיעורא לרחצו אבל מ"מ הרי צעינן שיהא גובה י' וא"כ הא ליכא שיעור לגובהו וכיון דכתומי מיכתת שיעורי" א"כ הא צריך להיות פסול וצ"ע. (כח)**

והנה **צין דגברי הרמב"ם** **וצין דגברי הראש"ד** **הרי מצואר דהך הילכתא דכתומי מיכתת שיעורי** לא נכלל צוה דענמ דהצדק משום דכמי שאינו, דא"כ הרי לא ה"י מועיל הא דלחי שיעורו צמשהו, כיון דגם המשנה כתומי מיכתת, אם כן הרי גם משהו אין כאן, אלא ודאי דיקוד הדין הוא דהשיעור מיכתת וצבל מיני' שיעורי, אבל ענמ דהצדק דלחי צעיני' ולא צטל, ולפ"ז צלחי זה דמיכתת שיעורי, מ"מ אם צלחו לדון על המקום נמצא דכל הגובה עשרה שנו יש לו צמקומו מחינת לחי, כיון דלחי' צעיני', ורק דהלחי צעממו אין צו שיעורא דעשרה טפחים, דעל זה הא מועיל הא דכתומי מיכתת דלית צ"י שיעורא, אשר ע"כ נראה דעת הרמב"ם היא צבל מחינות רה"י דצעינן שיהא גובהן עשרה עיקר השיעור אינו צעממ המחינות, כי אם בהמקום, דצעינן שגובה עשרה שנו יהא מוקף מחינות, ואם מצאנו גובה עשרה שמוקף מחינות צבל העשרה שנו, לא איכפת לנו כלל צעממ המחינות אם הן מחזיקות עשרה אם לא, וע"כ גם הכא צלחי של אשרה נהי דכתומי מיכתת שיעורי, אבל הרי זה לא

יטור ד"ו
כתומי
מיכתת
שיעורא,
ודין שיעור
י"ט פסוק
במחיצה

המחיצות הוא דמשו לי' פתחא, וזהו"פ דין מחיצה שלה הוא מענמה, ולפ"ז גם צוה"פ ענמה דינה חלוק, דעד עשר יש בה גם תועלת מחיצות העומד שמשו לה לפתח, ומעשר ואילך אין המחיצות שצדדין מצטרפות לה כלל, וכל דין פתח שלה הוא רק מדין צוה"פ, אשר ע"כ זהו טעמו של הרמב"ם שצעיניהם יחד יותר מעשר ופרוך מרובה לא מהניא צוה"פ, דנהי דצוה"פ יש בה דין מחיצה ומיחשב הכל כסתום ומצטל כל דין פרצה צין צפרוך מרובה על העומד וצין צפרצה יותר מעשר, אבל הלל אינה משלמת דין מחיצה הדרוש לענין רה"י, וממילא דאע"ג דלית כאן פרצה אבל מ"מ גם מחיצה אין כאן, וחסר צו דין רה"י והיתר טלטול, ולהכי הוא שהצריך הרמב"ם אחת משחי אלה, או שיהא העומד מרובה על הפרוך דחיל על כוליה דין מחיצה ממש, או שתייה הפרצה פחותה מעשר דאז מועיל צירוף המחיצות שצדדין, ואית זהו דין מחיצות המועילין לדין רה"י, אבל ציותר מעשר וגם פרוך מרובה דאין המחיצות מועילות למקום הפרוך, וכל דין מחיצה שלה הוא מכא הילכתא דצוה"פ, צוה ס"ל להרמב"ם דאין צוה"פ מועלת להשלים דין מחיצה, וממילא דאע"ג דפרצה אין כאן מ"מ מחיצה המתרת ג"כ אין כאן ואין כאן דצר המחיר וכש"נ. ולפ"ז הרי ניחא הא דהצריך הרמב"ם גם צסוכה עומד מרובה, דאע"ג דפרוך מרובה על העומד כשר צסוכה, אבל מ"מ פרצה יותר מעשר אסורת גם צסוכה, ומשום דלא שאני סוכה משנת רק צדין פרצה האסורת אבל לא צעיקר דין מחיצה המתרת, א"כ ממילא דפרוך מרובה על העומד יחד עם פרצה יותר מעשר דחשוב כחסרון מחיצה המתרת סוכה שוה לשנת. ולפ"ז הרי לא קשה מהסוגיא דעירובין דמצואר שם דהך דינא דצוה"פ צמקום פרוך מרובה על העומד תלוי צדין צוה"פ יתר מעשר, דלפי המצואר הרי כל טעמו וסברתו של הרמב"ם הוא רק צפרוך מרובה על העומד ויותר מעשר ציחד, דאז ליכא מחיצה כלל, אבל צחד מינייהו הרי גם דעת הרמב"ם צוה"פ מועיל צין לפרוך מרובה וצין ליותר מעשר וכש"נ.

הטעם
דבני' צוה"פ
בטורח
עומד
מחיצה

ביאורים

מרובה והפירצה פחות מ"י נמי מהני, משום דבכה"ג השם "פתח" שחל ע"י הצוה"פ הוא לא רק בתור מחיצה בפני עצמה אלא גם נאמרה בו ההלכה שהמחיצות מכאן ומכאן נחשבים כהמשך אחד, דהרי הגדר של "פתח" הוא שהוא חלק מצורת המחיצה וכמו שביאר רבינו בתחילת הסימן, וממילא הפרוך מרובה שעי" הפתח אינו מבטל שם מחיצה מן הצדדין. אבל אם הפירצה יותר מ"י אין זה חלק מהמחיצה דיותר מ"י אינו פתח, וגם אין מחיצה מצד עצמה כיון דאין כאן עומד מרובה, אלא רק הצוה"פ היא החוצצת, והיא לא נחשבת מחיצה אלא רק המקום נקרא חצוץ, וחסר כאן מחיצות.

וא"כ אמאי כשיש בפירצה י' לא מהני.
44. היינו דכיון שנתבאר דצוה"פ אינה חשובה ככותל רה"י אלא רק מגדירה את המקום לחצוץ, אבל סו"ס מחיצה אין כאן, ולאשוויי רה"י בעינן מחיצה, נמצא דבפירצה יותר מעשר הגם שיש בה צוה"פ דמהניא לאשוויי לה חצוזה, מ"מ לא מהניא האי צוה"פ לאשוויי מחיצה, ונמצא שאין מחיצה במקום זה ואין כאן רה"י. אמנם אם עומד מרובה על הפרוך מהני כיון דהעומד משוי ליה מחיצה, ואע"ג דהפירצה היא יותר מ"י אינה מבטלת שם מחיצה, דעי" צוה"פ חל על הפירצה שם פתח אפי' ביותר מ"י, וכן פרוך

עצי החיים

חצוץ למחיצות שבת וסוכה דבעינן בהו מחיצות בעצם, וא"כ פחות מ"י אינו מציאות של מחיצה. ונראה דכוונת רבינו היא דבוודאי בעינן מציאות של מחיצה, אבל מציאות של מחיצה אינה תלויה בזה שיש בחפצא עצמו גובה י', אלא בזה שהיא חוצצת את הרשות בגובה י' טפחים. ומה שחוצץ רשות בגובה י' טפחים שם מחיצה עליה. (וראה לזה מסוכה ה., דילפי' שיעור עשרה במחיצת סוכה מהא דעד עשרה רשותא היא ובעינן לחצוץ על כל הרשות, ובטוכה הרי וודאי הרי הלכה של מחיצה, וע"כ דהוא דין בחפצא של מחיצה שתהיה חוצצת על כל גובה הרשות שהיא י', ופחות מזה לאו מחיצה היא.) ולכן ל"ש בזה כתומי מיכתת שיעוריה, דא"צ שתהיה המחיצה בעצמה עשרה אלא שהיא תהיה על פני מקום עשרה, וכתומי מיכתת היינו שאין בחפצא שיעור מסוים, וה"נ אין במחיצה עשרה, אבל הרי אין צריך שיהיה בה עשרה אלא רק שיהיה מחיצה על כל גובה הרשות. והנה בעמק

(בה) כן הקשו התו' בעירובין פ: (ד"ה אבל) ותירצו דמ"מ כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו בו, ועוד תירצו דאם היה מדבק הכתמים בכותל הוי לחי עכ"ד. וכוונתם דכתומי מיכתת הוי כאילו הוא כתות משום דנידון ע"ש סופו, ולכן היכא שלא מקלקל הכתימה אינו פוסל. אבל הראב"ד סבר דכתומי מיכתת הוא חיסרון בחשיבות החפץ דאין בו שיעור דהוא מאבד את חשיבותו, וא"כ כאילו אין כאן עשרה טפחים, ולכן הקשה מ"ש.
(בו) בעמק ברכה סוכה ס"י ה' פירש כוונת רבינו דמחיצה לענין שבת א"צ בה שיעור י' כלל, אלא הוא הלכה רק במקום המוקף שהוא צריך להיות מוקף עד גובה י'. ולכן לא מקלקל ביה כתומי מיכתת שיעוריה דאין דין שיעור י' במחיצה כלל, אלא רק שתהא כל הרשות בגובה י' חצוזה. וכן כ' השפ"א עירובין פ.: אמנם מדברי רבינו בהלכה הקודמת מבואר להדיא לא כו (יעושה"ב ד"ה ונראה). שמחלק ביו מחיצות כלאים שכל דינה הוא שיהא

150821818

מהניא רק דענס הלחי לית צי' שיעורא, אצל צהמקום הרי עכ"פ כל הגובה עשרה חסוב מוקף מקצת מחילה רביעית דמועיל זאת צדיני מחילה, וע"כ לפ"מ שפסק הרמז"ס דלחי משום מחילה, ע"כ שפיר הוי לחי גמור, וזהו שמחלק הרמז"ס צין לחי לקורה, דצקורה דהשיעור טפה הוא בעלמא הקורה וע"כ שפיר שייך צוה הך דינא דכתותי מיכתת שיעורי, משא"כ צלחי דענס הלחי אין לו שיעור כלל, והשיעור הוא רק צהמקום, ע"כ לא שייך צוה הא דכתותי מיכתת שיעורי וכשר גם צשל אשרה וכש"נ.

הלכות עירובין

פ"ו ה"ז אמר כבר זה היום חול ולמחר קדש ועירב זה ה"ז עירוב שציה"ש עדיין לא נתקדשה ודאי וראוי היתה מצעוד יום, אצל אס אמר היום קדש ולמחר חול אין מערצין זה שאינה ראוי עד שחשך עכ"ל. והוא בעירובין דף ל"ו, צעא מיני רצא מר"נ כבר זו היום חול ולמחר קדש ואמר עירבו לי צוה מהו א"ל עירובו עירוב, היום קדש ולמחר חול ואמר עירבו לי צוה מהו א"ל אין עירובו עירוב מ"ש וכו' היום חול ולמחר קדש מספיקא לא נחתא לי קדושה היום קדש ולמחר חול מספיקא לא פקעה לי קדושתיה מיני, וזהו דצרי הרמז"ס. אלא דצ"ע הא דכתב הרמז"ס שציה"ש עדיין לא נתקדשה ודאי וראויה היתה מצעוד יום, דמשמע מזה דטעמא דמספיקא לא נחתא ליה קדושה הוא כי היכי דתהוי סעודה הראוי מצעוד יום, והלא צהיום חול ולמחר קדש הא עיקר החסרון הוא משום שהיא הקדש צחילת היום ואנן קי"ל דתחלת היום קונה ועל זה הוא דלרבינו לטעמא דמספיקא לא נחתא לה קדושה, וצ"ע הא דשינה הרמז"ס וכתב לטעמא דמספיקא לא

נחתא לה קדושה לענין הדין דסעודה הראוי מצעוד יום, וצ"ע. והנה בעיקר הך טעמא דמספיקא לא נחתא לי קדושה, צ"ע מהא דאיתא בצוגיא שם לגין טבול יום שמלחו מן הצנית של מעשר טבול ואמר ה"ז חרומת מעשר לכשתחשך דצרי קיימין ואם אמר עירבו לי צוה לא אמר כלום, אמר רצא זאת אומרת סוף היום קונה עירוב דאי ס"ד תחילת היום קונה עירוב וכו' אמאי לא אמר כלום, אמר ר"פ אפילו תימא תחילת היום קונה עירוב צעין סעודה הראוי מצעוד יום וליכא. הרי דמצואר צוה דהא דציה"ש קונה עירוב אין זה מדין ודאי, ורק דהוא משום דלענין עירוב סמכינן אספיקא, וכדחזינן דלחוי צאס תחלת היום קונה עירוב או סוף היום קונה עירוב, הרי דרק אותה הרגע שהיא תחלת היום או סוף היום היא שקונה, וכל הציה"ש הוא רק משום ספיקא, ומשום דלענין עירוב סמכינן אספיקא, וא"כ קשה בהך דהיום חול ולמחר קדש דעירובו עירוב משום דמספיקא לא נחתא לי קדושה, והא לפ"מ דקי"ל דתחלת היום קונה עירוב הא נמצא דאין כאן ספיקא כלל בעירוב, ורק דממ"נ אין עירובו עירוב, כיון דאמר דלמחר קדש א"כ הא ודאי דתחלת היום אימתי שיהיה כבר יהא קדוש, וקשה דאין עירובו עירוב. והפשוט צוה, דהא דקאמר הגמ' דמספיקא לא נחתא לי קדושה אין הפירוש משום דמספיקא מוקמינן לי אחזקה חולין, כי אס דהוא דין צפ"ע צהקדש צחורת ודאי דמספיקא לא נחתא לי קדושה, דכל שחלה הקדשו צומן לילה לא הקדשו אלא צומן לילה הודאי, והרי הוא ציה"ש ודאי חולין משום הך טעמא, וע"כ עירובו עירוב כיון דצשעת קניתו הרי הוא חולין ודאי, והא שכתב הרמז"ס שציה"ש עדיין לא נתקדשה ודאי, ג"כ פירושו דהא דלא נתקדשה הוא צחורת ודאי, והוא זה המצואר צוגיא דמספיקא לא נחתא לה קדושה. והנה צשצת דף

ביאור הא דאמרינן דמספיקא לא נחתא לי קדושה

גדל בין השטות

ביאורים

1. דמבואר שם בסוגיא דיש ב' תנאים בעירוב. א', שיהיה ראוי לאכילה בזמן קניית העירוב, וכיון שנחלקו בגמ' מתי זמן קניית העירוב, האם בסוף יום ו' או בתחילת השבת, נמצא דלמ"ד דסוף היום קונה עירוב בעינן שיהא הכיכר ראוי לאכילה בסוף יום ו', ולמ"ד דתחילת היום קונה עירוב בעינן שיהא הכיכר ראוי בתחילת השבת. והתנאי הב', שיהא ראוי לאכילה מבעוד יום. ונמצא דלמ"ד דתחילת היום קונה עירוב בעינן שיהא הכיכר ראוי לאכילה גם בסוף יום ו', משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, וגם בתחילת השבת משום דאז הוא זמן קניית העירוב. והנה מבואר בסוגיא דהאומר כיכר זו היום חול ולמחר קודש ועירב בה הוי עירוב, אע"ג דקיי"ל דתחילת היום קונה עירוב (ע"ש בתו'), ונמצא דבזמן קניית העירוב היה הכיכר קודש, אעפ"כ חל העירוב. והטעם משום דזמן ביהש"מ הוא זמן ספק ומספקא אוקמא אחזקה שהיא חולין. ומעתה צ"ב מש"כ הרמב"ם דהטעם שהעירוב חל הוא משום דאוקמא אחזקה ולכן הוי סעודה הראויה מבעוד יום, דמשמע דבלאו האי דינא דבעינן סעודה הראויה לא היינו צריכים לטעמא דאוקמא אחזקה, הא ע"כ צריכים אנו לטעמא דאוקמא
2. והיינו שאנו מסתמכים על צד ההיתר שעכשיו עדיין יום ו' ומכח זה עירובו עירוב, שלכאורה הוא קשה מיניה וביה, דאם עכשיו יום ו' בהכרח אין עירובו עירוב דהא תחילת היום קונה עירוב ובתחילת היום בהכרח היה אסור באכילה, אלא שהיה מקום לומר שמה שקונה עירוב הוא לא הרגע האמיתי של כניסת היום אלא כל זמן ביהש"מ המסופק שמה עתה נכנס היום, וכיון שבזמן זה הכיכר מותר באכילה יש כאן עירוב, וזה בא רבינו להוכיח לא כן.
3. אין כוונתו דזה אומדנא שהמקדיש התכוין שיחול ההקדש רק בזמן שידע שזה לילה, אלא שההקדש תלוי בזמן ששמו "לילה", וזמן מסופק לא נקרא "לילה" לענין זה, אע"פ דקמי שמיא גליא שעתה הוא לילה, לענין חלות הקדש תלוי הדבר בזמן שנקרא "לילה", וכל זמן שיש ספק לכל העולם אם עתה לילה או יום, אין שם "לילה" על הזמן הזה אלא שם "ספק".

עצי החיים

חיסרון דכתותי מיכתת. ובעיקר דברי רבינו יש להעיר מהא דסנדל דחליצה אמרינן ביה כתותי מיכתת שיעוריה (יבמות ג): אע"פ ששיעורו הוא שיחפה את רוב הרגל, וחזינן דגם בדבר שאינו שיעור בגודל החפץ אמרינן כתותי מיכתת. וצ"ל דחופה רוב הרגל הוא שיעור בסנדל שיהא גדול וחשוב עד כדי כך שיעשה חיפוי רוב הרגל, ולכן י"ל ביה כתותי מיכתת שיעוריה, דיסודו הוא שאין לחפץ מעלת חפץ גדול לפי שדינו לשרפה וביטול. (א) ובגליונות חזו"א כ' ח"ל: הלשון קשה, וגם הו"ל למהיב טעמא ולא להזכיר כעין דבר המוכן מאליו, ועוד שהדבר אינו אמת שהרי באמת קדוש

ק"ק פראג, וביידיל יש ג' רביעית ומחצה מרביעית של תורה לערך, ופורתא לא דייקנין לחומרא.

דף קי"ט ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן. עיין

בתוס' ד"ה אמר רב, דלהא לא איתקש מצה לפסח. והטור בסימן תע"ח פסק שאין לאכול אפיקומן בשני מקומות. והדבר יפלא שהרי התוס' הוכיחו כאן דלהא לא איתקש מצה לפסח. והנלע"ד בזה, כי צריך טעם למה להא לא איתקש הא אין היקש למחצה. ונראה דר"ע דסובר לקמן דף ק"כ ע"ב דסובר הוה למעוטי לילה אחרת, ולכאורה קשה ל"ל הוה דאיך אפשר לומר בלילה אחרת הא עיקר פסוק זה בפסח מצרים נאמר, והלא יצאו ביום ט"ו, ואיך יאכלו הא אין הפסח נאכל בשני מקומות דפסקינן כר' יהודה. אמנם הא לא קשיא, דאכתי איכא למימר דזמן אכילתו שני לילות, ומי שיאכל היום במצרים באמת לא יאכל למחר, אבל מי שלא יאכל היום יאכל למחר במקום שיהיו. אמנם מצה כולם חייבין לאכול בלילה הזה דכתיב בערב תאכלו מצות, ואם יאכל הפסח למחר על כרחך יאכלוהו על מצות ומרורים, ואיך יאכל מצה בב' מקומות, אלא ודאי דמצה נאכלת בשני מקומות. וכל זה לר' עקיבא, אבל לראב"ע הוה אתי לגזירה שוה שנאכל עד חצות עיין סוף פסחים, וא"כ לראב"ע מצה איתקש לכל מילי לפסח, והתוס' בדף ק"כ ע"ב בד"ה אמר, פסקו כר"ע, ולכן החליטו דמצה נאכלת בב' מקומות. אבל הרא"ש בפ"ק דברכות מסופק אם הלכה כר"ע או כראב"ע, ולכן פסק הטור לחומרא שאין מצה נאכלת בשני מקומות.

דף ק"כ ע"א ואידך כתיב בהאי וכתיב בהאי וצריכא. ולעיל דף כ"ח ע"ב ור'

שמעון טמא ושהיה בדרך רחוקה לא איצטריך קרא דלא גרע מערל ובן נכר, ור' יהודה כתיב בהאי וכתיב בהאי. וצריך טעם לדבר למה לעיל לא אמר וצריכא וכאן אמר וצריכא. ונראה דרשב"ם [ד"ה כתיב] מפרש הצריכותא דטמא ושהיה בדרך לא ילפי מערל ובן נכר, משום דאולי אלו דעבדי בשני ויאכלו מצות בשני יש סברא שלא יתחייבו בראשון במצה, ואם כתיב בערב תאכלו הוה מוקמינן אמסתבר דהיינו ערל ובן נכר דלית להו תקנתא בשני. והנה התוס' כאן וגם לעיל בדף כ"ח [ע"ב] בד"ה כל ערל, כתבו דבן נכר דקרא לא מתוקם אלא שהיה מומר בשעת שחיטה ועשה תשובה. ולפ"ז דמיירי דעשה תשובה אם כן אית ליה תקנתא בשני, שהרי הזיד בראשון עושה את השני, ואם כן בטל הצריכא, ושפיר

הזמן משלים קושי השעבוד. והנה יש להוכיח שקושי השעבוד במצרים הוא השלים ובזמן האמיתי יצאנו, דהנה סדר הפסח מצה ואח"כ מרור, וכיון שמצה רומז לגאולה ומרור רומז לשעבוד, היה להקדים מרור למצה שהרי השעבוד קדים לגאולה, אבל באמת אדרבה המרור הוא הגאולה האמיתית, שע"י שמררו חייהם נשלם הזמן. וזהו כונת ר"ג כל שלא אמר ג' דברים הללו, דהיינו לפרש טעמם, לא יצא ידי חובתו, דאיכא למימר שיצא קודם זמן ועדיין אנו חייבין להשתעבד, אבל ע"י פירוש הטעמים ואז קשיא למה מרור אחר מצה, וצ"ל כנ"ל, ואם כן בזמן יצאו והיתה גאולה אמיתית.

והואיל וחביבא מצה בשעתה ובלילה זו צריכין לאכול כזית מצה וכן מרור ולשתות מן ארבע כוסות

רביעית של תורה, צריך אני לברר שיעור הכזית ושיעור הרביעית מה שעולה לדעתי שנתברר לי במופת שהוא שלא כדברי הש"ע, כי באמת מבואר בש"ע סימן תפ"ו ששיעור כזית הוא חצי ביצה. ואמנם לפי שנתברר לי עפ"י מדידה שהביצות המצויות עתה בימינו, הנה הביצה שלימה שבזמנינו הוא רק חצי ביצה מביצים שבהם שיעורי התורה ה. והמופת הזה כי שיעור חלה הוא מ"ג ביצים וחומש, והתירו"ט מדרדתי ומצאתי שהוא פחות מפינט, ושוב עשיתי כלי המחזיק שבע אגודלים פחות ב' תשיעית באורך ורוחב ורום מרובע שהוא שיעור חלה המפורש בש"ע בי"ד סימן שכ"ד, והוא על פי חשבון של שיעור מקוה, והכלי זה מחזיק מעט יותר משמנה זיידלך שהוא שני פינט, ואם כן שני שיעורי חלה מכחישים זה את זה, ושניהם הלכה למשה מסיני, כי שיעור מ"ג ביצים וחומש הוא הלכה למשה מסיני, וכן שיעור מקוה הוא הלכה למשה מסיני, ועל כרחך שנשתנה בזמנינו, או שהאגודלים נתגדלו והמה גדולים יותר מהאגודלים שהיו בימי התנאים, או שהביצים נתקטנו והמה בזמנינו קטנים ממה שהיו בימי התנאים. וידוע שהדורות הולכים ומתמעטים ואי אפשר שאגודל שלנו גדול יותר מאגודלים שהיו בימי חכמי ש"ס. ועל כרחך הביצים בזמנינו נתמעטו. ולכן אני מזהיר שעל פינט קמח יקח החלה בלי ברכה, כי לא באתי להקל על שיעורא של התירו"ט, אבל ברכה לא יברכו עד שיהיה שני פינט קמח מחוקים ומעט יותר. וכיון שנתחבר שהביצים שלנו נתקטנו על מחציתם, אם כן שיעור זית שהוא חצי ביצה הוא כביצה שלנו. וכזה אשער באכילת מצה ומרור בכל שיעורי התורה. ושיעור רביעית של תורה על פי מדה זו הוא יותר מרובע זיידל של הזיידל הישן שמצאתי פה

ע"ש, דרפח"ח. רק לכאורה הוא מביא רא"י לסתור כי אדרבה דמצרים קוב"ה מיהר לגואלם ע"כ נראה דר' לוי רוצה לומר דבאמת שגלות הרביעי להשלים גלות מצרים ואריכת זמן משלים קושי השעבוד, וא"כ מה שקב"ה גאל אותנו קודם ת' שנים מסיבת קושי השיעבוד ואבן גדולה עשאו לצרורות מה שאנחנו היום בגלות הזה ולכן מצינו כשנגלה בסיני אמר אהי אשר אהי ופרש"י אהי עמם בגלויות אחרים ומשה רבינו אמר ד' לצרה בשעתה, ולהג"ל י"ל דרמז לו הקב"ה אף שלא נשלם הקץ מ"מ סיבת גלויות אחרים ישלימו רק שירוחו מאמרו ואח"כ יצאו ברכוש גדול וכתבו דהוא התורה. ובה מיושב ג"כ מה שנקט מרור לבסוף להודיע שהמרור הוא הגלות הרביעי הוא סיבה לפסח ומצה כי אנחנו בגלות הוה משלימים גלות מצרים, והקב"ה הבטיח שאחר זמן הגלות יגאלנו והוא מורה שיגאל אותנו אשר אנחנו מתכים לביאת הגואל, ולכן לא יצא י"ח אם לא הזכיר על סדר הזה כי ע"י שזכיר מרור בסוף שמהמין בביאת הגואל בב"א (אהל דוד).

ה) כן מצאתי בתשובת ח"ג שכתב לענין שיעור המקוה שנתקטנו השיעורים, וכן מצאתי בס' המנהיג ה' פסח אות ל"ה שהביצים נתקטנו (הגרי"ש נאטאנזאהן וצ"ל).

ו) יעויין בס' פרי מגדים יו"ד סי' מ"ד במש"ז ס"ק י"ב, ובמעשה דמגנצא המובא בש"ך סי' מ"ד ס"ק י"ב שהכשירו כולי"ה שהקטינה כיון שראו שהי כענבה, נראה דכל השיעורים לפי העת והזמן דהא הראב"ן בעצמו כתב שם שבא"י היו הענבים גדולים והאיך ידעו במגנצא לשער כענבה (ברוך טעם). [וכ"כ באמרי ברוך ליו"ד שם, וע"ע תשובה מאהבה ח"ג גליון יו"ד סי' שכ"ד].

ש"פ קבלת הגאונים בשעורות, וכן כל זמן שהיה צידם אמה של משה לא היו מתחשבים הם ונחקטנו האגודלון, והא דתנן פ"י דכלים מ"ט צ' אמות היו בשוין הצורה כו' אין הכרע שהיה ממש כשל משה, אלא ר"ל אמה של משה עפ"י לפי האגודל שקבעו כנסת האגודה [ומאורע זה אירע בזמן הגאונים בעל גו"צ והג"ר שאלאו דמות האלצעות ומדת הביצים ח"ן משתוות אללנו ומדת הביצים קובעת שיעור חלה מהלה ממת האלצעות, ובאשר לא מסתבר שהאלצעות שלנו נחרכו מדורות הראשונים החליטו ונתקטנו הביצים, וקבעו לכל ישראל לקבוע המדה ע"פ האגודל, ועל פיהם נהגו כל בני הגולה ונחפרסם בכל הספרים הבאים אחריהם דציצים שלנו קטנים הם, וכן חשבו בעלי הוראה את מדת האמה ע"פ האגודל וחשבוהו ל"ג ורשקא ברוביא שהיא 58 ס"מ צמדת מעט, [וכתב לי נאמן שמסר לו הרב"ל ידלר שליט"א ממונה על תיקון עירובין בירושלים שגם הגרש"ם ז"ל זקן ההוראה של ירושלים היה מיקול פרנה עד עשר אמות לחשוב העפה 10 ס"מ כשלה היה אפשר לתקן, ואמנם היה מחמיר במקום דאפשר, למתשז העפה 8 ס"מ, ואמנם זה שהיה מחמיר ח"ן זו הוראה אלא מדה טובה ועין יפה, אבל זה שלא היה אוסר בשעה שלא היה אפשר לגדור [והיו אלפי רצבות ישראל מיקורי ירושלים נושאים משא בחיות ירושלים ע"פ הוראה רבם באין מוחה ומעטר] זו היא עיקר הוראה כדעת הגו"צ והה"ם והרי מנהג ירושלים כמנהג חו"ל.

א) ומיהו לא היה כהן מכשול לדורות הראשונים דשפיר חשבו את מדת החלה והרציעות ע"פ הביצים וזה בכלל דעתו של רואה כל זמן שלא נחבר להם חשבון האחר, ואפשר דיש רשות לקבוע מדת החלה ע"פ הביצים אף שידוע שנתקטנו, ועוד דלעולם לא הכריעו ע"פ הביצים דקשה לעמוד על הצינוניות, [וכמשי"כ המאירי פסחים ק"ע ולא ראיתיו בפנים אלא העתקת דבריו] וכל שנתגדלה אחד מששה היא קרובה לכפולה שלל שנתוסף על האורך ועל הרוחב מעט מתוסף המעוקב הרבה, והיו משערים בגדולה מעט.

מיהו אחרי שנקבעה הלכה ע"פ הגו"צ והג"ר מהרא"י מרגליות והה"ם ונתפשטה ההוראה כך הוי כאלו קבעו צ"ד לכל ישראל את המדה לפי ראות ב"ד וקבעו שיעור חלה ע"פ מדידת האגודל והי נראה להם כפי מה שקבלנו מהם 13 וי. האמה שהיא 58 ס"מ, ול"ש כהן אמת ועשות כיון דמסור לדעתו של רואה ודעתו של רואה הן צ"ד של גדולי הדור שקבעו כן, ומה שגראה להם זהו האמת וזהו עיקר השיעור, ושיעור האגודל הוא ג"כ הצינוני במקום הזה ובזמן הזה ואף שהוא מוחלק לפי המקום והזמן כן נמסר שיעורו.

אח"כ ראיתי תשובה גאון [הנדפס באור הגאונים עירובין פ"ג, ואף שאין לאמוך על כתיי הגמלאין בהפסקת מסורת דור דור אבל כהן נראה הדברים שהן דברי גאון] וז"ל ששאלתם על שיעור חלה אחר שיעור מדוקדק, ודאי שיעור חלה מ"ג ציצים כו', ולכך נתנה לנו החורה שיעור ציצים וצפירות שדברי סופרים על הר סיני נתנו כדרכיה ועליהם ככל הדברים [נראה דר"ל א"ע"ג דציצים לא מלינו בחורה אלא בדברי סופרים גם ד"ס ציטנו נתנו ור"ל ויש דברים שמסרה החורה לחכמים, וגם זה ניתנה לחכמים לקבוע השיעור ציצים וצפירות] לפי שהציצים והפירות נמלאין בכל מקום כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והכ"ע שישראל עתידין להפזר בין האומות ומשקלן ומדתן שהיו מימי משה ושכוספו עליהן צימי חכמי ח"י ח"ן נשמרין להן והמדות משונות צדורות וצמדינות שכל דור ודור היו חכמים מהדשים מדוחיהן כו', ונשתנו כל אלו המדות שהן מזמן קרוב וכשי"כ מדורות הראשונים שאין ידועים מדוחיהם כלל ולכן חלו חכמים השיעור צפירות וציצים שהן קיימין בכל עת ואין משתנים [ר"ל מניחות קיימת ואין הטבע מחליף את הביצים על מין אחר כמו חילוף המדות שהן רק בהסכמה בני אדם, אבל שינוי הביצים בקטנותן וגדלותן אינו מפסיד שזהו עיקר השיעור] מיהו שיעור הביצים והפירות חלו אותן בדעתו של רואה [ר"ל שיצק הצינוני כפי ידעתו צדורו ובמקומו], ויש מי שיער במשקל ידוע כו' כך עלה בדעתו וכך ראה שיעור הביצים כו'.

הנה מצוה דברי הגאון ז"ל דאפשר לשער ציצים וזה דעתו של רואה וזהו שיעור אמת, והנה בגאון ז"ל הזכיר דגם משקלן של ישראל

מדורות הבאים על החכמים לשקול הפרועה ולקבוע שיעורה, והלכך כשקבעו הגאונים שיעור פרועה משקל חני שעורה צינונית הוא שיעור אמתו וקבוע לדורות כמו כל השיעורים, ואולי הדבר בקבלה צידי הגאונים מרצון סבוראי ומצ"ד של רצינה ור"א שהיו סוף הוראה.

והלכך אף אם השעורה משתנית לחליפת הזמנים, או לשנוי הארצות מ"מ שיעורן של הגאונים קיים ושעורה קובעת את הפרועה, [ואם אין השעורה קובעת באמת, היו רבותנו מזהירים עלינו שלא לסמוך על שיעורם שהרי ח"ן חנו יודעים עד כמה אפשר להסתפק בשינוי משקל השעורה, ולפי שיעור שמסרו לנו הגאונים יולא שאם קודם אשה בכסף לרוך פחות ממשקל חני שעורה אינה מקודשת, וכן לענין פה"צ, ולאשר הלכות, ואם הוא שיעורא ניחא, אבל אם אינו אלא סימנא נפל בצירא כל השיעור, ומה שהביאו מס' נ"ש ששיעורו בשעורה שאינה משתנה כמותו ז"ל שאם יאמרו משקל שדורם המשקל משתנה ואין דורת הבאים יכולים לעמוד עליו אבל למה מן החכמים קיים לעולם, ואפשר לו לשמש שיעור של שיעורי חורה וכן הנה דברי הגאון לקי סק"ו].

ד) ואמנם השיעורים שנאמרו צמדה לא נתנו לחכמים לקבוע מדתן אלא צמדה ולא ניתן ליחיד לשער אלא צמדה, והשיעורים שנאמרו במשקל לא נתנו לחכמים לקבוע אלא במשקל ולא ניתן ליחיד לשער צמדה במשקל, וחומר האמת המדויק אינו מפסיד את המדה בזמן שטיין ושפט על מדתו, כיון דכן הוא טבע שיעורו להיות בגודל של שינויים בחילוף אצל הטבעיים, אבל אם ישקלו חכמים מדת הקמת של שיעור חלה או ישקלו רביעית וין לזויר וימסרו משקלן לדורות, לא ייה"ז זה בכלל השיעור של חורה, ששינוי שנעשה בין דורות הראשונים לאחרונים במשקל הקמת מלך שינוי הקמת, או מלך האגוז או השעורה שנקבעו למשקלת, הוא עיוות באמתת השיעור ואין זכות הטבע ששינוי מזה את השיעור להיות שיעור אמת, כיון שהשיעור לא נאמר על המשקל אלא על המדה, וכבר רמז על זה הר"מ בפירוש המשנה חלה פ"ג מ"ו וז"ל ולא נתנו לו שיעור חלה במשקל אלא צמדה כמו שגראה והנותן שיעור חלה בשיעור המשקלים עושה ומקום טעותו גלוי מאד, אלא אם נתן זה קרוב צמין רמזו חלו, ור"ל שאפשר למסור משקל שיעור חלה של קמה חטה בעיר הזאת שנה זו שנחמתת שהקמת בעיר הזאת כולה על משקל אחד ואז ח"ן המשקל משמש לשיעור החורה אלא מצרר את המדה, שהמדה היא השיעור.

ה) והנה חז"ל בעלי הגמי שהן סנהדרין לכל ישראל מסרו לנו שני מודדים לדעת את המדה בשיעורי חורה, האחד הוא הביצה כדאמר עירובין פ"ג א' דשיעור חלה יולא מ"ג ציצים וחומש ביצה, ועפ"י יש למדוד הרביעית, שהרי הלוג ו' ציצים נמלאת רביעית ביצה ומחלה, ויש עוד מודד בגמי פסחים ק"ע א' האלצב שמועד את העפחים והאמות ומסרו לנו שיעור רביעית ושיעור הלוג והבאה ועפ"י יש למדוד את שיעור חלה ז' לוגין וחומש, ונראה דיש רשות למדוד בכל אחד מהן כפי שנמסר לנו דהכל לפי דעתו של הרואה ואם עמד על אחד מהן אינו הייב לחפש אחר מדידה השני ואף אם נשתנו הביצים שנתקטנו או הגדילו ח"ן בכך כלום אחר שהקבעה המדידה ע"פ צ"ד, ואמנם אם נחברר לו מדה מן המדות ע"פ שני החשבונות ואינם שוין, יש לחפוש את מדת האגודל לעיקר שהרי מדת אמה ועפה הזכרו בקרא, וכשי"כ כשגראה שמדת האלצב משתיית עם מדת חז"ל והציצים שלנו קטנות, [וכן מצוה בגמי עירובין פ"ג א' דע"פ סאה המדוקדק שהביאו לרבי הוסיף על הביצים אחד מכ, א"ע"ג דהביצים נחקטנו והביצה המדצרית היתה גסה וכמשי"כ תי' שס, מ"מ השיעור הגמסר הוא צמדה וכדאמרו פסחים ק"ע א', ובשביל לשמש ציצים טרה רבי לקבוע מדת הביצה הקטנה וקבע להוסיף עליה א' מכ, ויש לעי' למה לא קבע רבי הדבר ע"פ מדת האגודל, ואפשר דקשה לקבוע מדת אגודל הצינוני בצמאוס גמור, ח"ג כל שקיים צידינו מדת הראשונים הולכין אחר מדתן אף שנתקטנו מעט האגודלון, ורק כשאין צידינו מדה מקובלת על צ"ד שדור לקבוע המדה לפי הצינוני שדור, והרי כל זמן שהיו בישראל מעצבות של משה רבנו היו קובעין על פיהן שקל ודינר ופרועה, ואחר שאבדנו חנו קובעין

מדאי ומבלי עיון בשום ספר כי ספרי המה סגורים בשכונני גואי ולא מצינו לכנס להם כי זוגתי תי היולדת שוכבת שם. והיות כי אין הדבר נוגע למעשה אסתגר בזו ויהיה כבודו מחול:

והנני חותם בברכת אהבה רבה וברכת שלום למר ולתורתו כנפשו היפה ונפש או"נ דש"ת:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קפא

שיל"ת, פ"ב יום ה' כ"ה מרחשון תקפ"א לפ"ק. שלום וכ"ט לההר הטוב הרב המופלג המאה"ג חרוץ ושנון כש"ת מה"ו נעץ נ"י אברק"ק גערמאנד יע"א:

יקרתו הגיעני בזמנו ולהיותי טרוד בטרדות הלוי"ת בתחילת הזמן כנהוג הנחתי הדבר עד היום. ע"ד אתרוגים קטנים כשיעור ביצה מצומצמת שבזמנינו שפקפק מעלתו כי הביצים נתקטנו כפי מה שהעיד בספר צל"ח בפרק ערכי פסחים [קט"ז ע"ב ד"ה והואילן], וא"כ אתרוגים הללו אין בהם כשיעור המפורש בש"ס וש"ע סס"י תרמ"ח, אלו דבריו:

יש להשיב ולומר דאין שיעור אתרוג דומה לשארי שיעורי תורה שמשה רבינו ע"ה מסר לנו שיעור ביצה שבזמנו ונאמר אפילו אם יתקטנו הביצים בזמנים האחרונים מ"מ השיעור לא ישתנה, משא"כ הכא באתרוג פרי כתיב בקרא וכל שלא נתגדל כ"כ שיהי' ראוי לקרות פרי לא יצא ידי חובתו, ושיעורו חכמים לפי גודל האתרוג הבינוני כשגמר פריו לגמרי לפי אותו השיעור אם גדל עכ"פ עד כביצה כבר ראוי להקרא א) פרי אעפ"י שסופו להתגדל א) יותר מ"מ כשיעור ביצה כבר מיקרי פרי. ואין זה ענין לפלוגתת אתרוג הבוסר שעמד בזה הרא"ם בביאורי סמ"ג וב"י סס"י תרמ"ח, ויעיין בתשוב' חכם צבי סי' קס"ה שהרעיש העולם, ולפע"ד פשוט כי הבוסר הוא באיכות וביצה בכמות, והנה שיעור בוסר בענבים כפול הלבן אין הכוונה בגודל פול הלבן, אלא כפי שיעור גודל א) הענבים הבינונים [אם הם עדיין בשיעור כפול הלבן אזי איכותן עדיין איכות הבוסר, וממילא כל ענב שאיכותו וטעמו כאיכות הענבה הבינוני]

בסוכה [ל"ה ע"א ד"ה לפין לא ס"ל כרמב"ם כמו שרמו מג"א הנ"ל מדהקשו מלולב. ועדיין אני אומר, התם כתיב ולקחתם לכם שתקחו אותו לעצמכם ואין בו קנין לעצמו, אבל בקרבן לא כתיב שיקחנו לעצמו שיהי' שלו אלא יקריב קרבנו ולא של אחר, וכן יקדיש ביתו ולא בית של אחר, אבל כל שאינו של אחר אע"ג דגם לו אין בו קנין לא אימעט אלא היכא דכתיב קיחה שאז צריך שיקחו לעצמו שיהי' לו בו קנין. ויעיין מ"ש ר"ן ר"פ כל הצלמים דפוס זולצבאך דף שמ"ח ע"ב וז"ל, ואע"ג שאסורה בהנאה ואין בה דין ממון (פי' איך זוכה ישראל בהגבהת ע"ז), אפ"ה כיון שיכולה להתבטל ע"י גוי מצי זכה בה, ומכאן לחמץ בפסח של גוי שאפשר ישראל לזכות בו והוא חמץ של ישראל ואסור לעולם עכ"ל. ביאור דבריו, כשם שע"ז של גוי אע"ג מדאגבה ישראל שוב אין לה ביטול עולמית מ"מ הואיל ואי לא הוה מגביה לה היתה אפשר להתבטל ע"י גוי, זוכה בה הישראל ומקרי ע"ז של ישראל שלא יהי' לה עוד ביטול לעולם, ה"נ חמצו של גוי בפסח כיון דאי^{הוה} מניח לה בבית גוי עד אחר הפסח היה מותר נמצא יש בו שום מציאות בעולם שיהיה שוה מידי, א"כ יש בו קנין לישראל שאם זוכה בו בפסח נעשה חמצו של ישראל ליאסר עולם, ומהאי טעמא לוקה נמי הקונה חמץ בפסח. וצ"ע במג"א סי' תקפ"ו סק"ה ע"ש היטב דמ"ש מג"א שם דקבלת אחריות הוה קנין מחמץ, צ"ע בפסחים ה' ע"ב משמע התם דכתיב לא ימצא אבל בעלמא לא. ועוד, וכי יאמר מג"א גוי שהפקיד ע"ז לישראל אין לה ביטול כמו חמץ. והנלע"ד בישוב זה, דודאי גזל וחייב באחריותו יש סברא יותר שתיאסר מפקדון. שהרי הגזלן דעתו לשקוע אצלו משא"כ מפקיד, והשתא קשה מנ"ל לש"ס דלא ימצא קאי אנפקד דלמא אגזל חמץ, אע"כ פשיטא לש"ס דגזל לא בעי קרא ואפילו בע"ז ושארי איסורים נמי וע"כ קרא אהפקיד קאי וא"ש. [ועיין לעיל סי' ס"ב]

מ"מ מוכח ממגן אברהם דלא כהר"ן הנ"ל, ונ"ל לכ"ע כל איסורי הנאה לבר מחמץ מקרי של בעלים הראשונים רק לא שייך ביה קנין ולקחתם לכם וגם פרי לא מקרי אבל ביתו וקרבנו מקרי, ומיושב כל הקושיות שהקשינו, וכבר הארכתי יותר

ב) בדפוח"ק "לקראו".
ג) בדפוח"ק "לגדל".
ד) בדפוח"ק "גידול".

א) תשובה זו הוגהה עפ"י העתקת כתי' תלמיד מרן ז"ל. מפאת נכונות השינויים בכתי' זה, באו החיקונים שעל פיו בפנים, הוספת תיבות באים בסוגריים מרובעים.

הלכות לולב סימן תרמח

י' שם במשנה וזכרתי יחודה ל' שם בבבליהא ומחזקים (כו) למראה אתרוג כשר כשמשהין אותו: **כב [*] 'שיעור אתרוג קטן, *פחות מכביצה** (סו) ***פסול, אבל אם הוא כביצה, *יאפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פרו, (סז) כשר. ואם היה גדול (סח) כל-שהוא, כשר:**

שערי תשובה

בחטמו, ד"ל דנקלף כ"ש פסול כמו נסדק להר"ן, ע"ש: [*] שיעור אתרוג קטן כו'. וכתב בבב"י שנסחפקו באחרונות כביצה בצמצום ובדאי בימים אחרונים של חג יתקטן שיעורו, אי נפיק בימים שיש בו כשיעור, הביא ראה מסימן תרכט בסך שעתידי להתייבש לא נפיק, ויש דוחין דסוכה שאני דלא מיפסקי לילות מימים בסימן תרסה, ע"ש. ולענ"ד הרחיה ליתא, ולא שייך הך חילוקא רק לענין הוקצה למצותו מה שא"כ כאן, אך בלא"ה נראה שאין הנידון דומה לראיה מסוכן, דהתם דרך לסכך שיהיה ראוי לשבעה וכיון שעתידי להתייבש ונין ע"ש ונאף שכידו לסכך בכל פעם בסכך אחר מי"מ אולינן בתר אורחא דמילתא שמס' כ"ן פעם אחת שיהיה ראוי לישב כל שבועה, משא"כ בזה שהרבה פעמים הוא מניח אתרוג זה ולוקח אחר, וכדאמרנן הפריש ו' אתרוגים כו', הלכך אין לך

באר היטב

(כו) למראה. כ' ה"ז: נראה פירושו אפילו בעודו ירוק כשר כיון שיוכל לחזור למראה אתרוג, דאין לומר שאינו כשר אלא אחר שנעשה כמראה אתרוג, דזהו פשיטא דכשר, ע"ש. ובמהרי"ל כ' שאסור לקנות הירוקים אא"כ דכבר התחיל במקצת [לשוב] למראה אתרוג, דשמה יהיה נשאר ירוק, ע"ש. והב"ח כ' דאין הכשר אלא אחר שנעשה כולו מראה אתרוג משום הידור, דלא כמנהג העולם שמכשירים במקצת, ע"ש. ומ"א וט"ז חלקו על הב"ח ודעתם כדעת מהרי"ל, ולכן אין לסתור המנהג, ע"ש:

בו אלא שעתו, וכשיעור חכמים אתרוג כביצה לשעתו שיעור וכיון דעתה יש בו כביצה שפיר נפיק ביה, אך מי"מ נראה דכל שהשיעור מצומצם יש להחמיר שלא לברך עליו דשמה אין הרמיון עולה יפה ולפעמים נדמה שהוא כשיעור והוא פחות מעט דהא על הרוב א"א לצמצם, כג"ל. ומ"ש כשי"ע אפילו אם הוא בוסר, עיין בשו"ת ח"צ סימן קסא שחמה על הב"י שהבין בתוס' שכונתם דאתרוג הבוסר שסופו ליגדל ערף, וליתא, שכונתם שאם אין גדול כית למר וכביצה למר פסול אפילו אין עתידי ליגדל, וכ"ש בעתידי ליגדל ראית ביה הרתיה, פחות מכשיעור ובוסר, ע"ש, ובב"י כתב דכן מוכח מתוספות דף לו, וגם בכפות חמרים השיג על הב"י בזה, ועיין בב"י ליישב קצת, ועיין בשו"ת תומתי' שריס סימן ח. ומ"ש כשי"ע שאפילו גדול כל-שהוא כשר, עיין לבוש, ועיין בא"ר פירוש הש"ע כמ"ש הר"ן אף שצריך ליטול על כתפיו יצא כיון שהיה מינים אין מעכבין זה את זה כשיש לו כולם יכול ליטול הלולב ואח"כ האתרוג, ועיין לקמן סימן תנא סעיף יב:

ביאור הלכה

אתרוגים המורכבים, וזה לשון הביכוריים: **עקב: זה פשוט שהאתרוגים הגדלים אצלנו במדינת אשכנז בגנות של שרים כולם מורכבים הם, אבל אותם שבאים מאיטליא והם ספק מורכבים, לכאורה יהיו כשרים אם אי אפשר להכריע, דניזיל בתר רובא, ורוב האתרוגים שבגולה יודע שאינם מורכבים; אכן לדינא צריך עיון, ועל-כ"פנים ספק מורכב, אם אין לו אחר יטלו בלא ברכה, עד כאן לשונו. ולעניות דעתי אפשר לומר, דלהכי סמכו כמה פוסקים על הסימנים אף דאין ראיה כל-כך, כמו שכתבו הפוסקים האחרונים, משום דבצירוף רובא יש לסמוך על זה, ועל-כן אין למחות במי שסומן על זה ומברך, כן נראה לעניות דעתי: * **פחות מכביצה. עיין בתשובת חתם-סופר סימן קפא, שדי כביצה שבזמננו, שאף שהביצים נתקטנו, כפי מה שהעיד הצ"ח בפרק ערביי-פסחים, כי הכל לפי הזמן, אם הביצים נשתנו גם גדול האתרוגים נשתנו, עיין שם. ולפי דעת הביכוריים-עקב, נכון לבעל-נפש להדר לכתחלה אחר אתרוג שגדול כשני ביצים: * פסול כל שבועה, שלא נגמר פרו וז' נקרא פרו, ואפילו אם היה בו כשיעור ובימי החג נצטמק ועמד על פחות מכביצה, מכל מקום פסול משום שאינו הדר [ח"א]. ואם אין לו אחר יטלנו בלא ברכה, ואפילו ביום ראשון [בכורי יעקב, ע"ש]: * אפילו אם הוא בוסר וכו'. עיין בשערי-תשובה שהביא בשם חכם צבי, שהקשה על דברי הבית"יוסף שכתב דאפשר לומר דסמ"ג סובר כמו שכתבו התוספות בסוף דבריהם וכו', והשיג עליו התחם צבי דאין כוונת התוספות כן, עיין שם. והנה איך שיהיה הכוונה בדברי התוספות, אבל מכל מקום סברתו נמצא בשבלי-לקט שלפנינו בשם רבינו שלמה, דמשום שסופו ליגדל הוא חשיב אפילו כפול הלכן, עיין שם, אכן לדינא אין לנו לזוז מפסק השולחן-ערוך:****

משנה ברורה

יהיה מוחזק לנו בכשרות; (ב) על האתרוגים שאינם מוחזקים מכבר בכשרות, להעיד שאינם מורכבים — לזה אין להאמין להמעיד (ע"פ) רק אם הוא מוחזק בכשרות, וצריך שיהיה ירא שמים לדקדק, דאולי מיטעי קטעי, ובפרט במלאכת הנטיעה. גם מצוי עוד כמה רמיות בענין זה, שהוא מניח כתב ההכשר על תיבה אחת, והסוחר כשמוכר אותו קעסטי"ל¹ מניח הכתב על קעסטי"ל אחר, ועל-כן יש לדקדק לקנות מאיש נאמן, ואם מוצא לקנות אתרוג מאיזה מקומות הידועים מעולם ומחזקים שאינם מורכבים, (עו) יותר טוב לקנות מהם. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בשם הביכוריים-עקב, ולפי המבואר שם נראה, דבדיעבד כשכבר קנה או שאין לו מקומות הידועים למוחזקים, נראה דיוכל לסמוך על שתי סימנים שמבחוץ ולברך גם-כן, וכמו שכתבנו למעלה. ודע, שהסכימו האחרונים דיש להחמיר לענין אתרוג המורכב אפילו בשאר ימים. ואם אין לו אחר בעיר, יש ליטלו כל שבועה בלא ברכה. (עו) ויש מחמירין דאפילו ליטלו בלא ברכה גם-כן אין כדאי, דלמא אתי למיסרך לצאת בו תמיד. ולענין הדסים, אם יודע שהם מורכבים אין ליטול אותם, דפסולים הם כמו אתרוגים, אך בסתמא, משמע מאחרונים שאין לחוש, דסתמא אינן מורכבים (עיין בפריי-מגדים בסימן תרמט אות יא). ומה שרצה השבות-יעקב לפסול אותן הגדלים בגנות השרים מפני חשש מורכבים, חלקו עליו החכם צבי והפנים מאירות, ועיין בביכוריים-עקב שכתב שכן פשט המנהג להכשירים: **כב (סו) פסול. ואפילו אם (עמ) אנו משערים שאיננו בוסר, שאין סופו להתגדל יותר, אפילו הכי פחות משיעור זה לא חשיב גמר פירא, אבל אם יש בו השיעור (עט) חשיב כפירי (פ) אף שהוא עדיין בוסר, שסופו להתגדל יותר: (סז) כשר. וכלבד שלא יהא ירוק ככרתי, דאז לא חשיב גמר פירא כל שאינו חוזר למראה אתרוג, וכנ"ל בסעיף כא: (סח) כל-שהוא. היינו, (פא) אפילו הוא גדול שמביאו על כתיפו, גם-כן יצא, (פב) כיון שהארבעה מינים כשיש לו כולם אין מעכבין זה את זה, יכול ליטול הלולב ואחר-כך האתרוג:**

כתב הסמ"ג: אסור לזלול אתרוג ושאר מצוות שהעכו"ם מוכרים, עד כאן לשונו; כלומר, שצריך ליתן להם מעט יותר מכדי דמיהן (ולא הרבה, וכדלעיל בסימן לט סעיף ז, עיין שם). וכוונת הסמ"ג דאין לזלול, דאתה מכשילו לעתיד לבוא, שלא יביאם בפעם אחרת לקנות מידו [אחרונים]:

שער הציון

(ע"ה) שנות-חיים שם: (עו) וצריכין הסוחרים הגדולים לידע, כשמודמן להם לקנות האתרוגים משני מקומות, אחד מישראלים ואחד מנכרים, ושניהם בעיני הכשר הם שרים, יקנו מישראלים, וכמו דכתיב "או קנה מיד עמיתך", ופירש רש"י והוא מהסיפרא, אם תרצה לקנות קנה מן ישראל חבירך: (עז) עיין ט"ז ופריי-מגדים: (עט) תוספות בחירוף קמא, וכן כתבו האחרונים: (ע"ט) ט"ז: (פ) כן צריך לומר בשי" [מאמר מרכזי]: (פא) גמרא: (פב) אליה רבה בשם הר"ן: **תרגום: 1 תיבה, ארגו. (א) הצבנו סעיף-קטן זה על מקומו הנכון, כדמוכח במגן-אברהם סעיף-קטן כד.**